

(Нови Репортер, 19.5.2009)

После Сарајева, потпредседник САД Џозеф Бајден протутњао је према Београду и Приштини, али је несумњиво да ће одједи његове посете у БиХ још дуго одзвањати. Но, оно што у Сарајеву буде схваћено као наговештај грмљавине послате да спржи све што јој се нађе с друге стране ентитетске границе, утолико пре ће запарати уши Србима, од раније навикнутим да се од некадашњег сенатора ничему бољем нису могли ни надати. Тим пре што је реч о снажном заговорнику пржења Срба у БиХ и на Космету «светлим» оружјем НАТО-а. «Морално» оправдање за војну интервенцију против Срба Бајден је својевремено «налазио» у «подацима» да су Срби починили ништа мање него геноцид над Бошњацима, односно Албанцима, чак и када се, рецимо, Карла дел Понте таквим квалификацијама или врло обазриво служила или их потпуно избегавала. Но, за разлику од дел Понтеове и многих сличних себи који су остали закопани у забораву или завршили у трећем политичком плану, Бајден се виноу у сам врх америчке политике, од скоро намеравајући да са нове висине крене у ново, политичко бомбардовање старих простора.

У случају БиХ, амерички политички план за Балкан који унутар америчке администрацији најснажније протежира управо Џозеф Бајден, требало би, заправо, да значи завршавање «недовршеног посла» на изградњи што снажније централизоване БиХ, који би, је ли, био окончан темељном разградњом Републике Српске. На то упућује и резолуција о БиХ коју је прошле недеље усвојио Представнички дом Конгреса САД, на предлог бошњачких лобиста, у којој се истиче «потреба» за радикалним променама Устава БиХ, с «образложењем» да Дејтонски споразум представља кочницу за «развој» БиХ. Није, наравно, та резолуција обавезујућа за Стејт департмент, али њено изгласавање озбиљно упућује на смер у ком чланови «Клуба пријатеља Босне» теже да утичу на америчку спољну политику на овом простору. Реч је о кругу сенатора који и формално лобирају за бошњачке политичке интересе, у који спада и Бајден, додуше сада «само» као симпатизер.

Вашингтонски приоритети

Научни сарадник београдског Института за европске студије и докторант њујоршке «Нове школе за друштвена истраживања» мр Богдана Кољевић објашњава за «НР» да је

потпредседник Бајден први у новој америчкој администрацији отворено прихватио тезе Мортонa Абрамовица и Данијела Сервера о «недовршеном послу на Балкану», притом настојећи да их афирмише и промовише као полузваничан став САД.

»Реч је о покушају нове актуелизације 'балканског питања', због чега је Џозеф Бајден експлицитно навео да заокупљеност америчким ангажманом у Авганистану и Ираку неће довести до премештања питања Балкана у трећи план, да се проблем Косова не може 'трампити' другим америчким приоритетима у спољној политици, чиме је потиснуто и заправо оповргнуто уверење да се западни Балкан не налази на листи приоритета. Када је реч о 'незавршеном послу на Балкан', онда је неопходно имати у виду да се та идеја појединих лобија и политичких активиста САД пре и изнад свега односи на питање независног Косова с једне, и питање централизоване и унитаризоване БиХ уз укидање Републике Српске, с друге стране. С једне стране, дакле, реч је о наставку дубоко ангажоване и противправне политике промовисања тзв. косовске државности, уз специјалне напоре и притиске да што више земаља призна Косово, јер тек ако би се достигао број већи од половине земаља чланица Уједињених нација, могло би се говорити о некаквом „успеху“. С друге стране, када је реч о Републици Српској, није много вероватно да ће лобији и истакнути појединци који би најрадије видели нестанак Српске успети у овим намерама, и то не само због тога што не постоји пуно сагласје за такав сценарио у САД, и што је тешко замисливо да би се у датим околностима отварао још један фронт дубоког сукоба са Руском Федерацијом, већ и због оног што се зове 'снага народа', демократског народа Републике Српске, снага која се не може занемарити и која чини највећи живи потенцијал Републике Српске», сматра Богдана Кољевић.

Притисци

Бивша главна и одговорна уредница београдске «Политике» и новинарка НИН-а Љиљана Смајловић, која важи за једног од најбољих познавалаца америчке/евроатлантске политике у нашем региону, уверена је да након Бајденове посете Сарајеву следе нови притисци на Републику Српску који ће превасходно бити усмерени према политичком врху.

«Американци и Европљани имају тај план да се, строжијом политиком условљавања него до сада, промени Устав БиХ, тако да се БиХ централизује. Али, морају да раде заједно на томе, а Џозефу Бајдену се тај план веома свиђа, колико је мени познато. И он ће, вероватно, равномерно да притишће и једног и другог од - како Американци и Европљани воле да кажу - страшних близанаца у БиХ, Додика и Силајџића.

Да би, из њиховог угла гледања, БиХ била успешан пројекат, Американци ће се трудити да покажу да се Срби нису сувише осамосталили, да је, на неки начин, бошњачка власт темељ БИХ, да етничко чишћење није успело и да ће Бошњаци, као већина, на неки начин водити главну реч у БиХ, а да ће БиХ остати јединствена. Они ће се трудити да спрече процесе дезинтеграције, а у Додик у виде озбиљну опасност за дезинтеграцију БИХ. Циљ им је да збију Босну и то више око Сарајева, него да је ојачају у Бањалуци.

Они се плаше већ и тога што се Додик усудио неколико пута да каже 'ако буде тако, ми можемо да идемо и својим путем'. Већ и то се мора некако казнити, а камоли конкретни потези!? Према томе, Американцима је важно да БиХ остане јединствена држава, да се централизује и да се Додик ослаби. Занимљиво је да, из тог угла гледања, Силајџић се на речима, такође, критикује, али увек са напоменом како његова моћ, заправо, није велика; односно, да је његова реторика лоша, али да он наводно нема способност остварења некаквог опасног плана. Додика, пак, сматрају човеком опасних намера, способним да изведе те намере», објашњава Смајловићева за «НР»

Завртање руку

Мотив за америчко истицање уставних промена у први план у БиХ наша саговорница види у уверењу садашње администрације у Вашингтону да БиХ представља амерички спољнополитички успех још из времена претходне демократске администрације. Нова-стара администрација сада намерава да тај успех потврди, односно да предупреди све оно што у тој администрацији сматрају неуспехом у БиХ, сматра Смајловићева. Притиске који ће уследити на политички врх РС након Бајденовог обиласка Сарајева наша саговорница описује као суптилне политичке потезе који ће бити координисани са америчким амбасадором и другим «савезничким» дипломатама. Смајловићева објашњава да није амерички потпредседник тај који «заврће руке» својим домаћинима у земљама које посећује; то касније чине локалне дипломате, док се Бајден, заправо, представља као гост који чини част и признање представницима земље који га у госте примају.

«Знате, Американци не могу да дођу и да кажу 'не свиђа нам се Додик', мада су то, на неки начин, већ рекли. Али, могу да кажу да им се не свиђа оно што се дешава у БиХ, а већ смо видели да је почела та прича како је у Босни наводно горе него што је икада било итд. Американци и Европљани не кажу 'избиће рат у Босни', али кажу 'ово ће бити једна дисфункционална рупа, корумпирана, а ми можемо то да исправимо само тако што

ћемо користити чланство у ЕУ као мамац'. И то је оно најпоузданије што имају и једни и други: да се кроз сваки мали корак ка ЕУ изнуди од Додика неки уступак око централизације БиХ. То је главни план. Бајден ће водити рачуна да не испадне како он воли Силајџића и да ће да преферира Силајџића. Значи, та комбинована евроатлантска политика Брисел - Вашингтон гласи да су и Додик и Силајџић проблем, само је некако Силајџић мањи проблем!? Силајџић ће можда постати кооперативни-ји, јер види да је ломљење Додика главни циљ ове западне политике сада. Дакле, треба очекивати да ће напад бити следећи: ви желите у ЕУ, а то није могуће док не будете уређена држава, а по нашем мишљењу бићете уређена држава када промените своје унутрашње уређење. Промене устава, у суштини, значе ово: ми ћемо се претварати да не утичемо директно, ми ћемо натерати њих да они сами промене свој устав, али ћемо их сваки сантиметар тог пута терати неким обећањима везаним за улазак у ЕУ. Према томе, циљ је да сами Срби, Бошњаци и Хрвати пристају на такве уступке како би једног дана ушли у ЕУ, али циљ западних сила је да ти уступци промене Дејтонски споразум на начин да и Вашингтон и Брисел могу да кажу 'они у Босни су то сами променили, видели су шта није ваљало у Дејтону и сами су се договорили да то промене'. Због тога је важно да то буду промене устава и да се створи утисак да је ту нека демократија на делу и да Вашингтон и Брисел само помажу да се демократски реше спорови у Босни», закључује Љиљана Смајловић.

Све ово, међутим, не значи да ће политички циљеви замишљени у Вашингтону и у Бриселу бити постигнути у БиХ. «Ту ће да избију унутарбошњачки сукоби на видело и та динамика се промени када почне да се примењује на терену», сматра Смајовићева.

Трећи ентитет

Међу могућим променама на терену Богдана Кољевић не искључује ни стварање трећег ентитета у БиХ. «То у перспективи није искључено, шансе за то су приличне, можда би то чак било и пожељно у мери у којој би могло да реши ситуацију која не може да опстане у БиХ, а то је та ситуација у којој је пројектовани идеал мултиетничности, заправо, унитаризовање и централизовање БиХ. Сада је мање-више свима јасно да то на терену не може да функционише, да, просто, нема никаквих изгледа у будућности за тако нешто. Тако да би стварање трећег ентитета био један потенцијални корак ка решавању ситауције у БиХ», каже наша саговорница. Она, такође, сматра да би могло да дође и до нових озбиљних разговора међу светским силама када је реч о будућности БиХ. Уверена је да би се у тим разговорима итекако водило рачуна о интересима и Републике Српске и Русије и различитих европских партнера, али напомиње да је то, ипак, један дуготрајан и сложен процес.

У међувремену, када грозница звана Џозеф Бајден прође Балканом, српским политичарима с обе стране Дрине не преостаје ништа друго него да наставе да се боре и са њеним последицама. У Београду и у Бањалуци ни за утеху не може послужити податак да америчку спољну политику не води потпредседник САД, тим пре што је мало вероватно да политика Вашингтона у региону неће бити креирана без снажног утицаја Џозефа Бајдена. Након његовог одласка из региона, српским политичарима с обе стране Дрине можда ће остати још мање маневарског простора, али ни у неким ранијим, много неповољнијим међународним околностима Србима није остајало много више простора за политичко маневрисање, па су, ипак, успевали да се како-тако изборе за своју позицију на Балкану. То ни сада не би требало да буде исувише тешко, дакако, под условом да српски политичари тачно знају не само шта желе, већ и шта могу да остваре, а шта не.